

พระอรหันต์คือพระอรหันต์

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๒

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันเฉลิมฯ นะ วันของผู้มีบุญไง บุญคุณละมันของผู้มีบุญนะ บุญ คุณของความดี การ
สะสมความดี ทุกคนทำกันหมดเลย ทุกคน เห็นใหม่ ทำบุญถวายในหลวง แล้วคนถามบ่อยเลยว่า
“ถวายอุทิศส่วนกุศลให้คนเป็นได้ไหม?”

เราทำอุทิศส่วนกุศลให้ถวายในหลวง คนเป็นก็อุทิศได้ คนตายก็อุทิศได้ คนเป็นอุทิศได้ เห็น
ใหม่ เพราะอุทิศไปบารมีมันส่งเสริมไปๆ เราทำบุญอุทิศให้ในหลวง ทุกคนทำอุทิศให้ในหลวงหมด
เลย แต่คนทำนะได้ อุดยาเพื่ออุทิศในหลวง เห็นใหม่ ทำตัวเพื่ออุทิศในหลวง แล้วเราได้อะไรขึ้นมา เรา
ได้สิ่งที่เราทำคุณงามความดีไง อันนี้มันเป็นการยอมรับ คนที่จะยอมรับได้นะ สะสมบุญบารมีมาขนาด
นี้ละ เป็นการยอมรับทั่วโลกเลย ยอมรับ เห็นความเป็นไปของประเทศไทยเรื่องรักในหลวงนี่แปลก
มาก

แต่นี้เราต้องย้อนกลับมาสิ กว่าที่จะเป็นอย่างนี้ได้ เห็นใหม่ สะสมบุญบารมีมาตั้งแต่ตอนขึ้นนั่ง
เป็นกษัตริย์ใหม่ๆ ต้องสะสมมาๆ ทำมา ใครจะเห็นเชื่อ-ไม่เชื่อก็แล้วแต่ สะสมไปด้วย นี่ทำดีต้องได้ดี
มันเข้ากับหลักศาสนาไง ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว แล้วแต่ว่ามันจะอยู่ที่ตรงไหนก็แล้วแต่ แต่มัน
จะให้ผลตลอด นี่ทำคุณงามความดีมาตลอด แล้วถ้าย้อนกลับไปนะ มันไม่ใช่ทำคุณงามความดีตั้งแต่
ชาตินี้ที่ไหนละ

ส่วนบนของฝ่ายปกครอง เห็นใหม่ ชนชั้นบน มันต้องสร้างสมคุณงามความดีมา มันจะพัดไป
เรื่อยๆ พัดไปเรื่อย ไปได้นะ ไปได้ นี่บุญกุศลมันส่งไป ถ้าอย่างนั้นคนจนๆ คนที่ว่าคนทุกข์ยากนี่เป็น

คนทำบาปไปทั้งนั้นสิ ถึงเป็นคนทุกข์ยากนะ เวลาเราตีศาสนา ดีเข้ามาเพื่อกิเลสใจ ความทุกข์ความยาก หรือความมั่งมีศรีสุขนั้นมันไม่ใช่บุญกุศลโดยตัวหลักมันเองใจ บุญกุศลนี้พระพุทธเจ้าสอนถึงความ สุข-ความทุกข์ในหัวใจต่างหาก

คนเราฐานะจะมั่งมีหรือไม่มั่งมี บางทีทำไมพระโพธิสัตว์เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ยังมี บางชาติ เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานต้องต่ำกว่าคนสิ แต่เป็นสัตว์เดรัจฉานก็เป็นหัวหน้าสัตว์ เป็นปลา เป็นนกแขกเต้า จะเป็นกวางทอง เป็นอะไรนี่ เป็นหัวหน้าสัตว์ แต่มันพัดควนไป เห็นไหม มันสะสม บารมีแต่ละภพแต่ละชาติขึ้นไปของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าว่าในหลวงนี้เป็นพระโพธิสัตว์ก็น่าจะพูดว่าน่าจะใช้ พระโพธิสัตว์สร้างสมมา กี่ชาติแล้ว แล้วสะสมมา ถึงการยอมรับมันต้องมีตรงนั้นด้วย แล้วสะสมมา ถ้าคนเราเนะอยู่ในความ อิศระของตัวเอง กิเลสมันพาไป มันทำให้ทำใจตัวเองได้ มันอยากห rokok มีอำนาจ มีทุกอย่างอยู่ในมือ มันจะทำอะไรก็ได้แล้วแต่ความพอใจ แต่ทำไมทำแต่คุณงามความดีล่ะ?

เวลาจะมีศึกเกิดอะไรขึ้นมา อย่าทำให้ประชาชนฉันทเดือดร้อนนะ เห็นไหม อย่าทำให้ประชาชน ของฉันทเดือดร้อน พยายามจะให้คนมีความสุข แล้วความสุขนั้นย้อนกลับไปถึงตัวท่านเอง เห็นไหม ทุกคนรัก ทุกคนเคารพ เป็นเกราะป้องกันตัวอย่างดีที่สุด มวลชน ความเชื่อของคน ความเชื่ออันนี้เกิด จากตรงไหน?

ความเชื่ออันนี้มันต้องสะสมมาหนึ่ง แล้วว่าต้องมีบุญต้องมีบารมีของเขามา แล้วทำไมคนต้อง เป็นหลายร้อยล้านคนยอมรับคนๆ เดียว เห็นไหม ทำดีต้องได้ดี ถ้าเราพูดถึงคุณงามความดีนั้น เราก็ สะสมของเรา นั่นดีภายนอก

ดีภายนอก เห็นไหม หลักของศาสนาสอนว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” สุข-ทุกข์อยู่ที่ใจของบุคคล คนนั้น ดวงใจดวงนั้นถึงจะทำสุขทำทุกข์ถึงใจดวงนั้น นี่เราอาศัยข้างนอก เราอุทิศให้ข้างนอกไป มันก็ เปรียบเหมือนกับเราศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เห็นไหม ถ้าเราศรัทธาในพระพุทธ พระ

ธรรม พระสงฆ์ นี้พระรัตนตรัย พระธรรมคำสั่งสอน ศีลนี้บังคับใจเราเข้าไปแล้ว เพราะเราต้องมีความเชื่อ

แต่นี้พอมาคิดว่าพุทธ ธรรม สงฆ์ เป็นรัตนะ เป็นแก้วสารพัดนึก เรานึกไม่ออก พอนึกไม่ออก เราทำไม่ออก เอ๊ ทำอย่างไร มันลึกลับสงสัยนะ ชาวพุทธถึงไม่มีหลักเกณฑ์อะไรเลย ถ้าชาวพุทธจะมีหลักเกณฑ์ เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน เห็นไหม นี่เราเชื่อในหลวงเพราะมันเห็นๆ กัน อยู่ เรายอมรับว่าคุณงามความดีของท่าน

พระพุทธเจ้ามากกว่านั้นนะ! พระโพธิสัตว์ต้องสร้างบุญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ก่อน แล้วพระโพธิสัตว์ต้องสะสมไปจนพระพุทธเจ้าพยากรณ์ พยากรณ์แล้วถึงได้สะสมมาอีก ๑๐ชาติสุดท้าย เห็นไหมทศชาติ จนเป็นพระเวสสันดร พระพุทธเจ้าทุกๆ องค์ต้องมาสละครอบครัวทั้งหมดเลย สละกัณหาชาติ ต้องสละหมด นางมัทรีก็สละออก ต้องสละออกทั้งหมดเพราะมันสะท้อนหัวใจ สิ่งที่สะท้อนหัวใจที่สุดในโลกนี้ไม่มีอะไรเหมือนระหว่างฝ่ายตรงข้าม มันสะท้อนมาก แล้วเป็นคู่ของตัวเอง แล้วกระชากออกไปจากใจที่เป็นของเราอยู่กับมือแบบนี้ แล้วก็มาขอไป

ความให้มันให้ด้วยสัญชาตญาณ แต่ความทุกข์อันนั้นเต็มหัวใจนะ มันสะท้อนถึงขั้วหัวใจ แล้วพอมารู้ว่าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะแล้วก็ยังต้องสละออกไปอีก สละออกไป พระพุทธเจ้าจะเป็นอย่างนั้นหมด ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นมันไม่ถึงโพธิญาณ ถ้าเป็นอย่างนั้นด้วยความนิมนวลหรือไม่นิมนวลอีกต่างหาก

การสะสมมา ทำคุณงามความดีต้องได้คุณงามความดี ทำคุณงามความดีนะ ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว จะมีหลักศาสนาไม่มีหลักศาสนา สังฆกรรมมันเป็นอย่างนั้น นี่มันมีหลักศาสนาให้ชี้แนะอีกต่างหาก เราจะทำคุณงามความดีใน ติภาวนอก เห็นไหม เราทำคุณงามความดี ต้องสละให้ในหลวง สละในหลวง แล้วในหัวใจเราละ เราจะสละให้ใครละ?

หัวใจเรายังสละออกเท่าไรมันยังได้มากขนาดนั้น เวลาทำบุญกุศลนะ อุทิศให้ในหลวงไป อุทิศไปแล้วบุญเราจะขาดไปเลย เช่น ทำบุญวันนี้ อุทิศให้ทุกๆ คนแล้วมันจะบกพร่องไปไหม? ไม่มี

บกพร่องไป มันจะเพิ่มมากขึ้น เพราะว่ามันเป็นนามธรรม บุญมันเป็นกุศล ยิ่งสละออกไป เหมือนเทียนเล่มหนึ่ง จุดเทียนติดเล่มหนึ่งแล้วจุดให้เล่มต่อๆ ไป เทียนเล่มนั้นมันจะจางไปตรงไหน เทียนเล่มเก่าก็ยังเต็มที่เราอุทิศไปเท่าไร มันยังได้มากเข้ามา นี้อุทิศออกไปๆ

มันเป็นนามธรรมใช่ไหม? นามธรรมอุทิศออกไป อุทิศเพื่อเขา เราก็ได้มากขึ้นๆ มันสะสมนะ มากขึ้นตรงไหน? มากขึ้นตรงผลตอบแทนไง เรายืมเข็มแจ่มใสให้ผู้อื่น ผู้อื่นยืมเข็มแจ่มใสให้เรา เราทำคุณประโยชน์ให้คนอื่น คนอื่นก็ต้องคิดถึงเรา นี้อุทิศออกไป นี่ขนาดนี้เป็นวัตถุนะ สิ่งที่มีมองเห็น นามธรรมเหมือนกัน หัวใจดวงนี้ประเสริฐ คนๆ นี้เป็นคนดี คนนี้ว่าเราเคารพนับถือ มันเป็นการยอมรับ เห็นไหม บารมีจะสะสมมาตรงนั้น ทีนี้ถ้าเป็นภายในล่ะ?

นี่นามธรรมจากภายนอกต้องกระทบเข้ามา ธรรมะมันละเอียดอ่อนมากไง ทำคุณงามความดี ภายนอก กับทำคุณงามความดีภายใน เห็นไหม ใจมันก็ยังคิดอยู่ ให้ครูบาอาจารย์สอนมันก็ยังคิดอยู่ว่า เอ๊ะ มันไม่น่าจะถูก ไม่น่าจะเป็นอย่างนั้น ใจเราต้องคิดไปอีกอย่างหนึ่ง ใจเรามันมีความโต้แย้ง เพราะกิเลสในหัวใจมันมีอยู่ ความเห็นแก่ตัว เราไม่ได้บอกเราเห็นแก่ตัวนะ แต่สัญชาตญาณของมัน มันเป็นโดยธรรมชาติของมัน ความเห็นแก่ตัว ความโต้แย้งภายใน ความลังเลสงสัย เห็นไหม มันมีอยู่โดยธรรมชาติของมัน ทีนี้ต้องทำใจให้สงบจากตรงนี้ไง ทำใจให้สงบเป็นความดีภายในแล้ว

จากอุทิศส่วนกุศลภายนอกมันก็เข้าหลักเข้ามา เหมือนกับมาถวายทานตลอดนี้ได้ฟังเทศน์ ฟังเทศน์บ่อยๆ เข้า ไอ้คำเทศน์คำสั่งสอนมันจะเข้าไปถึงใจของตัวเอง นี่มันเป็นคำสอน เอ๊ะมันแปลก มันแปลกจากโลกไปนะ สมมุติสั่งจะ สมมุตินี้ สั่งจะนี้เป็นสมมุติทั้งหมด สมมุตินี้มันเป็นสมมุติอยู่ แต่มันมีจริง เห็นไหม สั่งจะ สมมุติสั่งจะ แล้วอริยสั่งจะ สั่งจะภายใน อริยสั่งจะ

ถ้าเราจะเห็นอริยสั่งนี้คือเราจะเห็นทุกข์ของเราไง เห็นทุกข์ของเรานะ แต่เราไม่เห็นทุกข์ของเรา เราเดินตามทุกข์ต่อๆ ต่างหากนะ คนเราเกิดมาเราไม่รู้จักทุกข์ของตัวเองเลย มันบ่นต่อเมื่อทุกข์มันเกิดขึ้นแล้ว แล้วเราก็อยมานบ่นกัน มันไม่เห็นอริยสั่งไง มันเห็นแต่สมมุติสั่งจะ

สมมุติสัจจะก็คือว่าเทียบเคียงมาพูกกัน ความจริงเหมือนเงา เหมือนทุกข์เลย เวลาเล่ากัน หรือเช่นเราไปประสบอุบัติเหตุอะไรก็แล้วแต่ เรามาคิดถึงความนั้น เราจะสยงใจ เห็นไหม มันเป็นความจริงเหมือน เพราะไม่ใช่ของจริงแล้ว แต่ถ้าเราประสบอุบัติเหตุเลยอยู่ในขณะนั้น นั่นนะความจริงแท้

นี่ก็เหมือนกัน ความทุกข์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นความทุกข์เหมือน มันไม่ใช่เป็นอริยสัจ มันเป็นสมมุติสัจจะ เป็นความทุกข์ มันเป็นความทุกข์เหมือนเงา เป็นความคลาดเคลื่อนไป เราถึงตามไปๆ เราถึงไม่เห็นทุกข์ เราจับทุกข์ไม่ได้ เราถึงไม่เห็นอริยสัจ เราต้องเห็นอริยสัจก่อน เราเห็นอริยสัจแล้วเราถึงทำงานในอริยสัจนั้นเงา

มันถึงว่านี่มันจะสูงขึ้น ความสูงขึ้นของใจของที่มันสูงขึ้น เห็นสมมุติสัจจะก่อน เห็นสมมุติสัจจะก็เชื่อใจ เชื่อในสมมุติสัจจะ เชื่อ นี่สุดมยปัญญา เห็นอริยสัจ เห็นทุกข์ของตัวเอง ตัวเองทุกข์ขึ้นมา

มันไม่เห็นทุกข์อย่างนี้หรือ ออกไปเห็นทุกข์อย่างนี้มันเห็นทุกข์เป็นอดีต-อนาคต เห็นไหม เราจะทุกข์ตรอมใจ เราจะคิดมากต่อเมื่อเราหักห้ามไม่ได้ แต่ถ้าเห็นอริยสัจก่อน ทำอริยสัจ กิจจญาณ สัจจญาณ สัจจญาณเกิดขึ้น กิจจญาณเกิดขึ้น การทำอย่างนั้นแล้วมันรู้แจ้งแทงตลอดไป สิ่งนี้จะเป็นโทษ มันจะหลบลหลีกเลี่ยง เห็นไหม พอมันหลบลหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะเป็นโทษ มันจะเกิดโทษได้อย่างไร? มันจะเกิดทุกข์ได้อย่างไร?

นี่มันไม่ใช่อย่างนั้น เราว่าอันนี้เป็นทุกข์แต่เราทำสิ่งนั้นตลอดเวลา เราทำสิ่งว่ามันจะเกิดเหตุให้เป็นทุกข์ตลอดเวลา แต่เราว่าเป็นทุกข์ เห็นไหม แต่ถ้าเห็นสัจจะจริง เห็นรู้เท่าตามความเป็นจริง มันจะยับยั้งตรงนั้น มันจะไม่ไปทำเหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ เห็นไหม

นี่เหมือนกัน อริยสัจนะ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ใช่ไหม ทุกข์ดับ รู้สัจจะในการดับทุกข์ นี่ในอริยสัจใจ ถ้าเห็นทุกข์แล้วมันถึงจับแล้วสาวไปหาเหตุได้ นี่เรามันสาวไปหาเหตุไม่ได้ หาเหตุอยู่ที่ไหน? เหตุมันอยู่ที่ใจ เพราะใจยึด คำนี้ง่ายมากเลย คำว่าง่ายมากๆ แต่ทำแสนยากเลย ทุกข์เพราะยึด เพราะเรายึดถึงทุกข์ ถ้าเราปล่อยก็ไม่ทุกข์

สิ่งที่คนรักต่างกัน สิ่งที่คนหวงแหนต่างกัน ความหวงแหนอันนั้น ความยึดมั่นถือมั่นนั้นเป็น
ต้นเหตุ เป็นอุปาทานทำให้เกิดทุกข์ โลกนี้มีอยู่มั่นก็มีอยู่แล้ว เราเกิดเราตาย เห็นไหม ผู้ที่มี
สติสัมปชัญญะจะบอกเลยว่า ตายไปแล้วให้ทำอย่างนั้นๆ นะ มันไม่หวง ไม่อาลัย ไม่อาวรณ์ไฉน

แต่ถ้าคนจะเป็นต้องตายแล้วนี้ ทุกคนเกิดมาในอริยสัจมันต้องตายทั้งหมด คนเกิดมาทั้งหมด
ต้องตายทั้งหมด แต่เวลาตายขึ้นไปตายด้วยความผูกมัด ความยึดมั่นถือมั่น เห็นไหม นั่นมันไปด้วย
ความยึดมั่นถือมั่น อันนี้ก็ทุกข์ ทุกข์โดยที่เรียกว่าเรียกร้องแก้ไขตัวเองไม่ได้ ทุกข์ที่ย่อมจำนน ทุกข์ที่
ไม่ได้ยอมรับสภาพ มันเป็นเรื่องอย่างนั้น แต่ไอ้กิเลสนี้มันต่อต้าน เห็นไหม นี่ถึงว่ามันไม่รู้จักทุกข์
ตามความเป็นจริง

แต่ถ้าคนเห็นอริยสัจตามธรรมอริยสัจ ธรรมอริยสัจนะ เห็นอริยสัจ แล้วพิจารณาอริยสัจจน
หลุดออกมาจากอริยสัจนั้น เห็นไหม อริยสัจ พังสิ! ไม่ใช่สมมุติสัจจะ เป็นอริยสัจจะ อริยสัจจะที่
เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วต้องดับไป แต่ตัวธรรมที่ออกมาจากอริยสัจมันเห็นความจริงอันนั้น มันจะไม่ตื่นตื่น
มันจะไม่กระวนกระวาย มันจะไม่ต่อต้านไฉน ความไม่ต่อต้าน ความรู้เท่าตามความเป็นจริง แล้วปล่อย
ความเป็นจริงไว้นั้น เป็นความเป็นจริง เห็นไหม ผู้รู้เท่านั้นออกมา

ขั้บรณมานี้ สัพเพ ธมมา อนตตา ธรรมทั้งหลายนี้เป็นยานพาหนะ ทำให้ใจดวงนั้นเห็นไหม จาก
ทำความดีข้างนอกไป จากทำความดีเพราะว่าเชื่อในรัตนตรัย เห็นคุณงามความดีของพระเจ้าอยู่หัว ทำ
อุทิศเข้าไป แล้วใกล้เข้ามาเรื่อยๆ สะสมเข้ามาเรื่อยๆ ทำดีต้องได้ดี เห็นประโยชน์อันนั้นนะ เราทำนี้ทำ
เพื่อความสุขของเรา ทำจากสมมุติสัจจะ แล้วเข้าไปเรื่อยๆ ทำใจให้มันสงบให้ได้ จากความที่ว่าตัวเอง
ขัดแย้งในใจของตัวเองไฉน ตัวเองขัดแย้ง จิตได้สำนึกมันจะขัดแย้งตัวเองตลอดเวลา นี่ทำใจให้สงบก่อน
พอสงบเข้าไปแล้ว ความสงบนั้นเป็นพื้นฐานให้เห็นทุกข์สัจจะ ให้เห็นอริยสัจไฉน

ถ้ายังไม่มี ความสงบนั้นมันเป็นสมมุติสัจจะ ความเหมือน ความคิด ความเห็น เป็นความเหมือน
ความเทียบเคียงทั้งหมด มันจับต้องตัวตนไม่ได้ แต่ถ้าจิตนั้นสงบแล้วเห็นอริยสัจ เห็นอริยสัจแล้วถึงตั้ง
อริยสัจ เห็นอริยสัจ สวาไปหาเหตุ เห็นไหม

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เกิดทุกข์ก่อน ทุกข์ความจริง คือจับความจริงได้ สาวไปหาเหตุให้เกิดทุกข์ คือสมุทัย ทุกข์ สมุทัย ถึงเกิดนิโรธดับ เห็นใหม่ ทุกข์ดับ ดับเพราะอะไร เพราะเหตุ นี้ย้อนกลับเข้าไป นี้อริยสังจากภายใน เห็นใหม่ จากสมมุติสังจะเป็นอริยสังจะ แล้วเป็นวิมุตติ มันเกินสังจะ มัน เป็นความจริงในตัวมันเองที่ไม่ต้องการคุณค่าใดๆ ไปการันตีใจ ไม่ต้องมีคุณค่าใดๆ ไปบอก

ถึงว่าเป็นธรรมประสิทธิ์ประสาทให้ ธรรมอริยสังนี้ประสิทธิ์ประสาทให้ใจดวงนั้นใจ ใจดวงที่ประพฤติปฏิบัติจนเข้าถึงหลักความจริง มันจะพ้นออกไปจากสมมุติสังจะ จากอริยสังจะ อริยสังจะนี้ยังเป็นเครื่องดำเนินอยู่ เป็นไตรลักษณ์ เป็นทุกข์ขัง เป็นอนิจจัง เป็นอนัตตา เป็นไตรลักษณ์อยู่ แล้วมัน หลุดพ้นออกไป ไม่ต้องมีใครตีค่าใจ

มันถึงว่าเป็นของที่ประเสริฐที่ว่าเหนือโลก เหนือสังสาร เหนือวิภวาทที่ว่าต้องเวียนว่ายตายเกิด เห็นใหม่ ทำคุณงามความดีนี้ก็เป็นพาหะขับเคลื่อนไป ทำความดีเพื่อความดี เห็นใหม่ ไม่ได้ทำความดีเพื่ออยากได้ความดี ทำความดีเพื่อความดี ดีเป็นดี ดีให้ผลดี ชั่วให้ผลชั่ว ทำดีเพื่อให้เป็นความดี ความดีนั้นมันจะให้ผลในตัวมันเองขึ้นไปเรื่อยๆ นะ มันจะให้ผลเพราะว่าอะไร?

ถ้าเราทำความดีแล้วทุกคนจะเรียกรื่องใจ เราทำดีแล้วไม่เห็นได้ดี เราปฏิบัติแล้วจะไม่เห็นได้ อะไร เพราะอะไร เพราะตีความมันไปแทรกเข้าไปในทุกๆ การทำคุณงามความดีนั้นใจ นี้ทำความดีเพื่อความดี ทำชั่วมันไม่ต้องเพื่อความชั่ว มันเป็นความชั่วทันที ทำความดีแล้วอยากได้ความดี อยากได้สิ่งที่ตอบสนองมา เราเอาตีความเข้าไปในคุณงามความดีของเรา เห็นใหม่ ทำความดีเป็นสมมุติสังจะอยู่แล้ว ทำความดีนี้ แต่พอมาริยสังจะ เป็นภายใน เป็นทำความดีภายในนะ อันนี้เป็นอริยสังจะ

อริยสังมันจะสอนใจให้ใจส่องแผ้วได้ใจ ให้ใจสว่างไสว เห็นใหม่ ใจส่องแผ้วหลุดพ้นออกไป นี้จากสมมุติ จากเป็นอริยสังแล้วจะพ้นออกไป มันถึงว่าไม่ต้องมีใครการันตีใจ มันถึงเป็นธรรมะล้วนๆ ใจ ธรรมของจริงเกิดขึ้นจากที่เราพยายามเชื่อก่อน เห็นใหม่ พยายามเชื่อแล้วอาศัยผู้นำ เป็นสิ่งที่เรา ขวนขวายทำไป ทำตามผู้นำไปก่อน แล้วก็เชื่อธรรมะ เชื่อพระรัตนตรัยเข้ามาอีก เห็นใหม่

ความเชื่อนี้สำคัญมาก ศรัทธา แต่ความเชื่อเข้ามาก่อน เชื่อแล้วทำเข้าไป แต่ความเชื่อจริงๆ มัน
แก้ไม่ได้ เพราะมันเป็นสมมุติสัจจะเหมือนกัน มันเป็นความเชื่อจากภายนอกเข้ามา มันไม่เป็น
ภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาเป็นอริยสัจ เป็นธรรมจักรที่เคลื่อนออกไป เห็นอริยสัจ จนใคร่ครวญ
ตามความเป็นจริงแล้วภาวนามยปัญญาจะเกิด ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นจากจิตฺติจิต เกิดขึ้นจากใจดวงที่มี
กิเลสนั้น แต่มันฟื้นขึ้นมาจากเป็นภาวนามยปัญญา

ภาวนามยปัญญาจะหมุนเข้าไปๆ นี่เป็นอริยสัจ จากเป็นความจริงเกิดขึ้นนะ เป็นอริยสัจ
ธรรมจักรมันเคลื่อนไป จนธรรมจักรนี้เคลื่อนไปเป็นมัชฌิมาเต็มที่แล้วถึงชำระขาดออกไป ชำระใจ
ดวงนั้น ใจดวงนั้นพ้นออกไปจากอริยสัจ ตัวอริยสัจก็เป็นตัวเกาะเกี่ยว ตัวอยาก ตัวเหมือนๆ กัน

แต่พอหมุนไปๆ หมุนต้องลองผิดลองถูก เห็นใหม่ มันหมุนไปแล้วมันไม่ขาด เพราะมันไม่ขาด
เพราะมันไม่เป็นตัวของภาวนามยปัญญาโดยเนื้อแท้ มันมีเราเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย มันจะหมุนไปเรื่อยๆ
ความคิด-ความถูกนั้นทำเข้าไป การประพฤติปฏิบัติทำเข้าไป อันนี้มันต้องพยายามขวนขวาย ต้อง
พยายามขวนขวายนะ เพราะว่ามันจะเสื่อมลงตลอดเวลา น้ำขึ้นไปสูงแล้วมันจะ... (เทพสิ้นสุดเพียง
เท่านี้)